

якості розробки методичних рекомендацій, навчальних завдань, наявності засобів матеріального забезпечення кожного завдання, зокрема, первинними документами, регістрами бухгалтерського обліку, річними формами бухгалтерської звітності та фінансовими звітами. При формуванні фінансових результатів в аграрних підприємствах слід враховувати особливості сільськогосподарського виробництва та законодавчо — нормативних актів, які враховують ці особливості.

Виконання завдань буде ефективним, якщо буде досягнута мета: результат обліку фінансових результатів надасть користувачам повну, правдиву та неупереджену інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період.

О. В. ПАСЬКО, канд. екон. наук, доц.
(Сумський національний аграрний університет)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗМІСТОВНІ ТА ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ»

Викладання будь-якої дисципліни чи курсу слід розглядати як сукупність змістовної частини та дидактики. Якщо змістовна частина визначає зміст курсу, сутність того, що слід викладати, то дидактика — методи та організаційні форми навчання. Змістовна частина відповідає на питання «що?», дидактика — «як?». Так, що стосується курсу «Звітність підприємств», то змістовною проблемою в ньому є, для прикладу, включення чи невключення до курсу теми «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». У разі включення цієї теми до курсу слід обрати форми і методи викладання та їх співвідношення, що є дидактичною проблемою. Слід подавати інформацію у традиційній формі лекції, практичного заняття чи у формі рольової або навчальної гри, яке співвідношення при цьому має бути між методами словесної передачі, наочними, практичними, проблемно-пошуковими методами навчання — цим займається дидактика.

Необхідно відзначити, що змістовна частина курсу «Звітність підприємств» досить чітко викладена у стандарті дисципліни [5, с. 41]. Зміст дисципліни «Звітність підприємств», відповідно до стандарту, повинен розкриватися в темах:

1. Загальні вимоги до звітності.
2. Баланс підприємства.
3. Звіт про фінансові результати.
4. Звіт про рух грошових коштів.
5. Звіт про власний капітал.
6. Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах.
7. Зведена та консолідована фінансова звітність.
8. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва.
9. Податкова звітність.
10. Статистична та спеціальна звітність.

Втім, стандарт може бути доповнено і розширено. Так у Сумському НАУ до курсу «Звітність підприємств» включено розгляд теми «Гармонізація і стандартизація звітності у міжнародних масштабах».

Якщо щодо змістовних підвалін викладання курсу звітності суттєвих проблем не виникає (принаймні можна їх виправити, відкоригувавши (доповнивши) робочу навчальну програму), то дидактична складова викликає чимало нарікань [1 — 4, 6]. Йдеться насамперед про лекційно-семінарську форму навчання, яка превалює у вищих навчальних закладах. Лекційно-семінарська форма навчання за своїм змістом є фактично методика репродукування інформації. Методика репродукування інформації не є методикою, що відповідає сучасним вимогам до освіти. Насамперед це пов'язано з її анархізмом, неефективністю, примітивністю впливу на аудиторію (викладач використовує лише власний голос, дошку і крейду), пасивністю аудиторії. Цей процес точно описуються А. А. Ільєнко та Л. О. Герасимчук: «Не ворухнитись, не відривати очей від викладача, слухати, а не думати, беззастережно слідувати наказам. «Роби як я». Без крихти фантазії. І жорсткий тиск за допомогою оцінок. А на виході апатичні індивіди, нездатні ні створювати власну культуру, ні адекватно співпрацювати з світовою цивілізацією» [2, с. 19]. До того ж змін у змісті, дидактиці, спрямованості навчання вимагає зростання обсягу інформації напрацьованої людством. Відбувається таке зростання не рівномірно, а по експоненті. Зростання інформації по експоненті означає, що за певний проміжок часу відбувається подвоєння інформації. При цьому чим ближче до сучасності, тим меншим є відрізок часу, за який відбувається подвоєння інформації. Тобто якщо раніше обсяги інформації подвоювалися впродовж сотень років, то зараз за десятки років. Так, подвоєння інформації відбулося з 0 року до 1800, потім з 1800 до 1900, далі кілька разів впродовж XX сторіччя. Відповідно до цієї тенденції

до 2012 року кількість інформації почне подвоюватися кожну секунду. Зараз за різними оцінками інформація подвоюється за 7—8 років. Навіть якщо сформований фахівець має володіти не всім обсягом цієї інформації, то і частину її йому буде важко досягнути, до того ж слід буде часто перевчатися.

Втім, лекційно-семінарська форма навчання, як нам видається, потребує не революції, а еволюції. Насамперед, за рахунок активізації. Прирошення якості освіти неможливе без активізації навчального процесу. Потрібне не навчання, спрямоване на накопичення інформації, не навчання за принципом «чорного ящика», коли розглядають студента, як «чорний ящик», який треба наповнити інформацією, а навчання, що має результатом розвиток навичок і вмінь. Як визначив Д. Галіфакс ще у 17 сторіччі, освіта — це те, що залишається тоді, коли ми уже забули все, чому нас вчили. Сучасне суспільство вимагає від випускників вищих навчальних закладів високого рівня самостійності, вміння швидко приймати рішення, не боятися особистої відповідальності.

Слід вказати на те, що активна концепція навчання перегукується з концепцією модусу буття Є. Фрома, на противагу модусу володіння [7]. Студент, що орієнтований на володіння, на переконання Є. Фромма, може слухати лекцію, сприймати слова, розуміти логічну побудову фраз і їх смисл і в найкращому разі дослівно записати все, що каже лектор в свій зошит для того, щоб потім визубрити конспект, і, таким чином, скласти іспит. Однак зміст лекції не стає частиною його системи мислення, не розширяє, не збагачує її. Між студентом і змістом лекцій так і не встановлюється ніякого взаємозв'язку, вони залишаються чужими одне одному, хіба що кожен із студентів стає володарем певної колекції чужих висловлювань. Індивідів такого типу свіжі думки або ідеї щодо певного предмету неабияк бентежать, адже все нове ставить під сумнів ту фіксовану суму знань, якою вони володіють. І навпаки, студенти, що навчається за модусом буття не починають слухати курс будучи *tabulae rasae*. Вони раніше уже обмірковували проблеми, які будуть розглядатися в лекції, у них у зв'язку з цим виникли свої власні питання і проблеми. Вони не пасивне вмістилище для слів та думок, вони слухають і чують, одержуючи інформацію, вони реагують на неї активно і продуктивно. Вони не просто набувають знань, які можуть віднести додому і визубрити. На кожного з таких студентів лекція справляє певний вплив, в кожному викликає якісь зміни: після лекції він (або вона) уже чимось відрізняється від тієї людини, якою він був ра-

ніше. Оскільки навчання це бінарна система, тобто вимагає зусиль, як студента так і викладача, такий спосіб засвоєння знань може існувати лише у тому разі, якщо лектор пропонує матеріал, що стимулює інтерес студентів. Переливання з пустого в порожнє не може зацікавити студентів з установкою на буття. Якщо таке стається, вони радше воліють зосередитися на власних думках (рис. 1).

Таким чином, йдеться не про радикальну зміну форми навчання, йдеться про активізацію процесу навчання, коригування його спрямування з чистого здобуття знань на навчання при якому знання є посередником для формування навичок та вмінь. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності вислів мудреця, про те, що учень — це не посудина, яку треба заповнити, а свіча, яку треба запалити.

Рис. 1. Змістовні та дидактичні засади викладання курсу «Звітність підприємств»

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вербилі О. Ф.* Концепція розвитку методики навчання економічних дисциплін в ринкових умовах // Науковий вісник НАУ. — Вип. 56. — К., 2002. — С. 249—251.
2. *Льєнко А. А., Герасимчук Л. О.* Європеїзація освіти: системний підхід // Концептуальні основи формування нових навчальних планів економічних спеціальностей вищих аграрних закладів освіти III—IV рівня акредитації України: Матеріали Третьої міжнародної конференції / За ред. П. Юхименка. — Біла Церква, 2001. — С. 17—21.
3. *Корсак К., Зінченко Т.* Традиційні уроки та лекції: сучасний стан та перспективи // Вища освіта України. — 2002. — № 3. — С. 75—80.
4. *Олійник П. М.* Форми та методи активного навчання при підготовці фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів і критерії їх вибору // Науковий вісник НАУ. — Вип. 30. — К., 2000. — С. 61—72.
5. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра, спеціаліста, магістра напряму 0501 — «Економіка і підприємництво» / Колектив авт. під заг. керівн. А. Ф. Павленка. — К.: КНЕУ, 2002. — 52 с.
6. *Семілетко В. І.* Навчання в Україні: від колективізації до індивідуалізації // Проблеми навчально-методичного забезпечення для сфери агробізнесу та економіки сільського господарства і продовольства в ЄС та Україні: порівняльні перспективи: Матеріали науково-практичної конференції / За ред. К. Хау, М. Шмітц, П. Юхименка. — Біла Церква. — Екстер. — Гіссен, 1999. — С. 130—133.
7. *Фромм Э.* Иметь или быть // Фромм Э. Величие и ограниченность теории Фрейда. — М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 2000. — с. 187—437.

О. Л. ПРИМАЧЕНКО, канд. екон. наук, доц.
(Київський національний економічний університет)

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ЛЕКЦІЙ

Сьогодні з особливою гостротою перед викладачами вищих навчальних закладів постає проблема модифікації процесу навчання. Невпинний потік інформації, поява на професійних ринках нових технологій обумовлює необхідність перебудови професійної освіти, а широко розповсюджена у вищій школі традиційна система, за якою основне місце займають пояснювальні методи навчання, не дозволяє досягти бажаного результату.

Традиційно прийнятий педагогічний підхід якщо не вичерпав себе, то на даному етапі стає не достатньо актуальним для виконання завдання якісної підготовки спеціалістів. Наскільки інтенсивно збільшується обсяг наукових знань, настільки інтенсивно повинна орієнтуватись та змінюватись система викладання цих знань і якості їх засвоєння.

Активне навчання — це спосіб реалізації навчального процесу, який забезпечує можливість здійснення кожним студентом